

Mehmet Nuri Conker (1881-1937)

13 Ekim 1881'de Selanik'te doğdu. Babası Hoca Osman Efendi, annesi Zehra Hanım'dı. Mustafa Kemal ile mahalle arkadaşı olan Mehmet Nuri, Selanik Askerî Rüştiyesini ve Manastır Askerî İdadisini bitirdi. 14 Mart 1900'de kaydolduğu Harp Okulundan 6 Aralık 1902'de Piyade mülazım-ı sani rütbesiyle mezun oldu. Eğitimini Harp Akademisinde sürdürdü. 5 Kasım 1905'de Mümtaz Yüzbaşı olarak okulunu bitirdi. Öğrenim yaşantısı boyunca Mustafa Kemal ile aynı okullarda okudu ve arkadaşlıkları pekişerek devam etti. 17 Ekim 1906'da Selanik'teki 3'üncü Ordu'da göreve başladı. 20 Mart 1907'de aynı ordunun 5'inci Nişancı Tabur Komutanı Yardımcılığına atandı. 31 Mart Ayaklanmasının çıkması üzerine, 1909'da Selanik'te hazırlanan Hareket Ordusu'na gönüllü olarak katılarak İstanbul'a geldi. Taşkıyla çalışmalarının katıldı. Maçka Kışlası'nı kuşatanlar arasında yer aldı. Mahmut Şevket Paşa'nın yaverliğini yaptı. 1910 senesinde Arnavutluk harekâtına katıldı. Aynı yıl kurmaylık sınavını kazandı. 26 Ağustos 1910 tarihinde Selanik'te yeni kurulmuş olan Küçük Zabit Mektebi Müdür ve Kumandanlığına tayin edildi. 28 Mart 1911'de kurmaylığı onandı ve 22 Haziran 1911'de Üsküp Redif Tümeni Kurmay Başkanlığına atandı. 1911'de başlayan Trablusgarp Savaşı'na, "Naci" takma adıyla, gönüllü olarak katıldı. 5 Kasım 1911'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) oldu. 2 Ocak 1912'de Genel Bingazi Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay başkanlığına atandı. 5 Haziran 1912'de Binbaşılığa terfi etti. 3'üncü Ordu'da, Hareket Ordusu'nda, Arnavutluk Harekatında, Trablusgarp ve Bingazi savaşlarında Mustafa Kemal ile birlikte mücadele veren Mehmet Nuri, 16 Ekim 1912'de İstanbul'a döndü. Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine Çanakkale Boğazı Mürettep Kuvvetleri Erkân-ı Harbiye Heyetine atandı. 8 Şubat 1913'de Bolayır mevkiinde Bulgarlarla yapılan savaşta dizinden yaralandı. 27 Nisan 1913'te, tedavi için, Almanya'ya gönderildi. Dönüşte, önce Genelkurmay 2'inci Şube'de, ardından 8 Ocak 1914'te I. Tümen Kurmay Başkanlığında görevlendirildi. 1914 Nisan ayında, 1913 kış döneminde verdiği konferansları derleyip genişleterek, "Zabit ve Kumandan" isimli kitabını yayınladı. Onun bu kitabı Mustafa Kemal'in de bir kitap yazmasına vesile oldu. Nitekim Mustafa Kemal aynı yıl, "Zabit ve Kumandan ile Hasbihal" isimli eserini kaleme aldı ve bunu Nuri Bey'e ithaf etti. Mehmet Nuri, 13 Temmuz 1914'te, Balıkesir'de bulunan 3'üncü Kolordu, 24'üncü Alay'a kumandan tayin edildi. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Çanakkale'ye gönderildi. 1915'te Anafartalar ve Conkbayırı muharebelerine katılan Mehmet Nuri, burada verilen vatan mücadelesinde de Mustafa Kemal ile yan yanaydı. Öyle ki, Conkbayırı'nda, Mustafa Kemal'in göğsündeki saate kurşununun isabet ettiği ana bile tanıklık etti. 10 Ağustos 1915'te Conkbayırı'nda sağ şakağından ağır şekilde yaralandı. Tedavisi Pangaltı Hastanesinde yapıldı. 5 Eylül 1915'te yarbaylığa yükseltilerek 8'inci Tümen Komutanlığı'na atandı. 1916 yılının başında, tümeniyle beraber Kafkas Cephesi'ne nakledildi. Burada, Mustafa Kemal Paşa'nın emrindeki kuvvetlerde Ruslara karşı savaştı. 23 Nisan 1917'de, Lahey'e Ataşemiliter olarak gönderildi. 13 Haziran 1920'de Ankara'ya gelerek Millî Mücadele'ye katıldı. 17 Haziran 1920'de Ankara'ya vali ve kumandan vekili olarak atandı. 16 Eylül 1920'de bu görevinden ayrılarak, 41'inci Tümen Komutanlığına ve Adana Vali Vekilliğine tayin edildi. Güney Cephesi'nde Fransızlarla çarpıştı. 27 Şubat 1921'de özel görevle Almanya'ya gönderildi. Bu görevine ek olarak ve Hariciye Vekâletinin isteği üzerine 2 Mart 1921'de, yarı resmî olarak Berlin Mümessilliğini üstlendi. 1 Eylül 1921'de kurmay albaylığa yükseldi. 1923 yılında ülkeye döndü. TBMM'nin II. Dönem seçimlerine katıldı. 12 Temmuz 1923'te yapılan seçimlerde Kütahya'dan milletvekili seçildi. 11 Ağustos'ta Meclis'e katıldı. 4 Temmuz 1927'de askerlikten emekliye ayrıldı. Mehmet Nuri, askerliğinin çeşitli evrelerinde, Kılıçlı Üçüncü Mecidi, Dördüncü Rütbeden Osmanî, Alman Kırmızı Kronlu Askerî, Alman Üçüncü Rütbeden Egi Ruj, Alman Demir Salib, Avusturya-Macaristan İkinci Sınıf Müretteb-i Askerî, Osmanlı Muharebe Gümüş Liyakat, Hollanda Komandör Rütbesi Kılıçlı Oranj Nase gibi madalya ve nişanlarla ödüllendirildi. Ancak bunların içinde Onun için kuşkusuz en değerli olanı 1927 yılında aldığı İstiklal Madalyası idi. TBMM'nin III. Döneminde Gaziantep milletvekili

olarak Meclise giren Mehmet Nuri, Mustafa Kemal'in isteği üzerine, 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasına katıldı ve bu partinin Genel Sekreterliğini üstlendi. Soyadı kanununun kabulünden sonra Atatürk, Mehmet Nuri'ye, Conkbayırında kahramanca ifa ettiği vazifeye atfen, "Conker" soyadını verdi. Conker, IV. Dönemde yine Gaziantep milletvekili olarak TBMM'ye girdi. Fransızca ve Almancayı çok iyi derecede bilen Conker, Meclisin IV. Döneminde, TBMM Başkan Vekilliđi de yaptı. Yaşamının her döneminde; çocukluğunda, öğrenciliğinde, askerlik yaşamında, daha sonra Cumhuriyet devrinde, Çankaya'da, Dolmabahçe ve Yalova ikametlerinde, hemen tüm yurt gezilerinde, Atatürk'ün yanında bulunan ve Atatürk'ün sofrasının sürekli üyeleri arasında yer alan Conker, 7 Ocak 1937 rahatsızlandı. "Angine de poitrine" (şiddetli kalp ağrısı) teşhisiyle hastaneye kaldırıldı. Ancak yapılan tüm müdahalelere rağmen kurtarılamadı ve 11 Ocak 1937 günü saat 20.05'te yaşamdan ayrıldı. Conker'in ölümü, onu "bir öz kardeş" olarak gören Atatürk'ü derinden etkiledi. Atatürk yaşadığı üzüntüyü, Afet İnan'a yazdığı bir mektupta, "*Hatay üzüntüsüne Conker'in ölümü acısı karıştı; bu acının açtığı yaranın derinliğini tahmin edersin*" cümleleriyle dile getiriyordu. Conker'in cenazesi, 13 Ocak 1937'de resmî törenle kaldırıldı ve naaşı Atatürk'ün isteğiyle Ankara Askeri Şehitliğine defnedildi. Conker son yolculuğuna; ailesi, dostları, başta İnönü olmak üzere tüm hükümet üyeleri ve milletvekilleri ayrıca büyük bir halk kitlesi tarafından uğurlandı. Ankara dışında olduğu için cenazeye katılamayan Atatürk'ü, Muhafız Alay Kumandanı İsmail Hakkı Bey temsil etti.

Murat BURGAÇ

KAYNAKÇA

Akşam, Cumhuriyet, Son Posta, Tan Gazeteleri, 12-14 Ocak 1937.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Zabit ve Kumandan ile Hasbihal**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006.

Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938, Toplayan: Özel Şahingiray, TTK Yayınları, Ankara 1955.

CONKER, Mehmet Nuri, **Zabit ve Kumandan**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1959.

İNAN, Afet, **Atatürk'ten Mektuplar**, TTK Yayınları, Ankara 1981.

İNAN, Afet, **Atatürk'ün Askerlik Üzerine Kitapları (1908-1918)**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1959.

ÖZTÜRK, Kazım, Mehmet Nuri Conker, **Türk Parlamento Tarihi-TBMM II. Dönem 1923-1927**, C. III, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara 1995.

SARIHAN, Zeki. **Kurtuluş Savaşı Günlüğü**, C. IV, TTK Yayınları, Ankara 1996.

SÜSLÜ, Azmi, BALCIOĞLU, Mustafa, **Atatürk'ün Silah Arkadaşları ve Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri**, ATAM Yayınları, Ankara 1999.

YÜCEL, Hasan Ali, **Nuri Conker'in Biyografisi, Zabit ve Kumandan**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1959.

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mehmet-nuri-conker-1881-1937/?pdf=3492> adresinden erişilmiştir